

BAB 5

DAPATAN KAJIAN

5.1 PENDAHULUAN

Bab ini memberi dapatan terperinci ke atas soal selidik dan temu bual yang melibatkan responden di Malaysia dan Indonesia. Hasil dapatan kedua-dua negara digandingkan untuk melihat persamaan dan perbezaan yang diperolehi. Analisis dapatan dilakukan ke atas latar belakang responden dari segi profil, kediaman, tahap pendidikan, kesihatan, pekerjaan dan pendapatan, bantuan perniagaan serta pemilikan aset. Seterusnya analisis dilakukan ke atas keberkesanan bantuan terhadap kehidupan responden dan faktor-faktor yang menjadi penghalang kepada kejayaan pelaksanaan intervensi sosial dalam program pembasmian kemiskinan di Malaysia dan Indonesia. Temu bual mendalam telah dilakukan ke atas responden untuk mendapatkan maklumat bagi mengetahui faktor-faktor kegagalan berkenaan. Kaedah ini dipilih bagi membolehkan kajian ini menjawab persoalan kajian berdasarkan latar belakang subjek kajian yang mahu berkongsi kehidupan mereka secara sukarela di samping menjelmakan maklumat-maklumat yang tersembunyi yang dianggap sulit. Justeru, melalui pendekatan ini pengkaji dapat mengenal pasti elemen introspeksi diri responden semasa proses memerhati terhadap tingkah laku mereka yang hanya boleh ditafsir berdasarkan apa yang dilihat.

5.2 PROFIL SOSIOEKONOMI RESPONDEN

Bahagian ini memberi butir-butir terperinci mengenai profil responden Malaysia dan Indonesia yang merangkumi profil diri seperti umur, etnik, taraf perkahwinan, bilangan anak, bilangan anak yang bersekolah, tempat tinggal, tempoh tinggal, penggunaan telefon, pendidikan, pekerjaan, kesihatan, isu-isu kewangan dan penglibatan dalam komuniti.

5.2.1 Umur Responden

Jadual 5.1: Umur responden

Umur	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Kurang dari 20 tahun	12	2.7	48	10.7
21 - 30 tahun	96	21.3	186	41.3
31 - 40 tahun	150	33.3	105	23.3
41 - 50 tahun	144	32.0	87	19.3
Lebih dari 51 tahun	48	10.7	24	5.4
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Merujuk pada jadual di atas, soal selidik umur responden Malaysia mendapati terdapat 12 orang (2.7 peratus) berumur di bawah 20 tahun, seramai 96 orang (21.3 peratus) berumur antara 21 hingga 30 tahun, seramai 150 orang (33.3 peratus) berumur antara 31 hingga 40 tahun, seramai 144 orang (32.0 peratus) berumur antara 41 hingga 50 tahun dan seramai 48 orang (10.7 peratus) berumur lebih daripada 51 tahun. Bagi responden Indonesia, soal selidik mendapati 48 orang (10.7 peratus) berumur di bawah 20 tahun, 186 orang (41.3 peratus) berumur antara 21 hingga 30 tahun, seramai 105 orang (23.3 peratus) berumur

antara 31 hingga 40 tahun, seramai 87 orang (19.3 peratus) berumur antara 41 hingga 50 tahun dan seramai 24 orang (5.4 peratus) berumur lebih daripada 51 tahun.

5.2.2 Etnik Responden

Jadual 5.2: Etnik responden

Etnik	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Melayu	302	67.1	90	20.0
Cina	134	29.8	-	-
India	8	1.8	-	-
Iban	6	1.3	-	-
Batak	-	-	130	28.9
Bugis	-	-	6	1.3
Jawa	-	-	93	20.7
Minang	-	-	102	22.7
Manado	-	-	6	1.3
Nias	-	-	11	2.4
Sunda	-	-	12	2.7
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Bahagian ini memberi maklumat mengenai komposisi etnik yang terlibat dalam kajian. Merujuk jadual di atas, etnik responden Malaysia paling ramai dari kalangan Melayu iaitu 302 orang (67.1 peratus) diikuti Cina seramai 134 orang (29.8 peratus), India hanya lapan orang atau 1.8 peratus dan Iban seramai enam orang iaitu 1.3 peratus manakala bagi responden Indonesia, terdapat lapan etnik yang telah terlibat dalam soal selidik ini. Kelompok etnik yang paling ramai adalah dari kalangan Batak iaitu 130 orang (28.9

peratus) diikuti Minang seramai 102 orang (22.7 peratus), Jawa seramai 93 orang (20.7 peratus) dan Melayu seramai 90 orang (20.0 peratus). Lain-lain etnik ialah Sunda seramai 12 orang (2.7 peratus), Nias seramai 11 orang (2.4 peratus) dan masing-masing enam orang dari etnik Manado (1.3 peratus) dan Bugis (1.3 peratus).

5.2.3 Taraf Perkahwinan Responden

Jadual 5.3: Taraf perkahwinan

Tarf perkahwinan	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Bujang	75	16.6	186	41.4
Berkahwin	345	76.7	222	49.3
Balu atau duda	9	2.0	33	7.3
Bercerai	21	4.7	9	2.0
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Jadual di atas menunjukkan responden Malaysia paling ramai berada dalam kelompok berkahwin iaitu 345 orang (76.7 peratus) diikuti bujang seramai 75 orang (16.6 peratus), responden yang bercerai seramai 21 orang (4.7 peratus) dan balu atau duda seramai sembilan orang atau dua peratus. Manakala di Indonesia, responden paling ramai juga berada dalam kelompok berkahwin iaitu 222 orang (49.3 peratus) diikuti bujang seramai 186 orang (41.4 peratus), responden yang bercerai seramai sembilan orang (2.0 peratus) dan balu atau duda seramai 33 orang atau 7.3 peratus.

5.2.4 Bilangan Anak Responden

Jadual 5.4: Bilangan anak

Bilangan anak	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Tiada anak	75	16.6	195	43.3
1 - 3	345	76.7	186	41.3
4 - 6	9	2.0	69	15.4
Lebih dari 7	21	4.7	0	0.0
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Jadual di atas menggambarkan taburan responden berdasarkan bilangan anak. Dalam kajian ini, didapati seramai 75 orang (16.6 peratus) responden Malaysia tidak mempunyai anak, seramai 345 orang (76.7 peratus) mempunyai sekurang-kurangnya satu hingga tiga orang anak manakala sembilan orang (2.0 peratus) pula memiliki empat hingga enam orang anak. Selebihnya iaitu 21 orang (4.7 peratus) mempunyai lebih daripada tujuh orang anak. Di Indonesia, didapati seramai 195 orang (43.3 peratus) responden tidak mempunyai anak, seramai 186 orang (41.3 peratus) mempunyai sekurang-kurangnya satu hingga tiga orang anak manakala 69 orang (15.4 peratus) pula memiliki empat hingga enam orang anak.

5.2.5 Bilangan Anak Responden yang Bersekolah

Jadual 5.5: Bilangan anak responden yang bersekolah

Bilangan anak bersekolah	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Tiada bersekolah	117	26.0	237	52.7
1 - 3	252	56.0	174	38.7
4 - 6	75	16.7	39	8.6
Lebih dari 7	6	1.3	0	0.0
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Sejumlah 117 orang (26.0 peratus) responden Malaysia masih belum mempunyai anak-anak yang bersekolah berbanding 252 orang (56.0 peratus) yang mempunyai sekurang-kurangnya seorang anak hingga tiga orang anak yang sudah mula bersekolah. Seramai 75 orang lagi (16.7 peratus) mempunyai empat hingga enam anak yang bersekolah manakala selebihnya iaitu enam orang (1.3 peratus) mempunyai anak-anak yang bersekolah lebih daripada tujuh orang. Sejumlah 237 orang (52.7 peratus) responden Indonesia masih belum mempunyai anak-anak yang bersekolah berbanding 174 orang (38.7 peratus) yang mempunyai sekurang-kurangnya seorang anak hingga tiga orang anak yang sudah mula bersekolah. Seramai 39 orang lagi (8.6 peratus) mempunyai empat hingga enam anak yang bersekolah.

5.2.6 Tempat Tinggal Responden

Jadual 5.6: Tempat tinggal

Tempat tinggal	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Rumah sendiri	243	54.0	240	53.4
Rumah pusaka	105	23.3	105	23.3
Rumah sewa	102	22.7	105	23.3
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Merujuk kepada jadual di atas, majoriti responden Malaysia iaitu 243 orang (54.0 peratus) tinggal di rumah sendiri manakala 105 orang lagi (23.3 peratus) tinggal di rumah pusaka diikuti 102 orang (22.7 peratus) tinggal di rumah sewa. Majoriti responden Indonesia pula iaitu 240 orang (53.4 peratus) tinggal di rumah sendiri manakala masing-masing 105 orang lagi (23.3 peratus) tinggal di rumah pusaka dan di rumah sewa.

5.2.7 Tempoh Responden Tinggal di Rumah

Jadual 5.7: Tempoh tinggal di rumah

Tempoh tinggal	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Kurang 1 tahun	30	6.7	3	0.6
2 - 10 tahun	216	48.0	297	66.1
11 - 20 tahun	105	23.3	129	28.7
21 - 30 tahun	63	14.0	18	4.0
Lebih dari 31 tahun	36	8.0	3	0.6
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Dalam jadual di sebelah, kebanyakan responden Malaysia iaitu 216 orang (48.0 peratus) memilih untuk tinggal di rumah mereka dari dua hingga sepuluh tahun, diikuti 105 orang (23.3 peratus) tinggal selama 11 hingga 20 tahun, seterusnya 63 orang (14.0 peratus) tinggal menetap selama 21 hingga 30 tahun. Responden yang tinggal lebih daripada 31 tahun adalah seramai 36 orang (8.0 peratus) manakala yang tinggal kurang daripada setahun hanya seramai 30 orang atau 6.7 peratus. Manakala di Indonesia, kebanyakan responden iaitu 297 orang (66.1 peratus) memilih untuk tinggal di rumah mereka dari dua hingga sepuluh tahun, diikuti 129 orang (28.7 peratus) tinggal selama 11 hingga 20 tahun, seterusnya 18 orang (4.0 peratus) tinggal menetap selama 21 hingga 30 tahun. Responden yang tinggal lebih daripada 31 tahun dan kurang daripada setahun masing-masing tiga orang (0.6 peratus).

5.2.8 Bil Telefon Bulanan Responden

Jadual 5.8: Bil telefon bulanan

Bil bulanan	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Kurang dari RM30	87	19.3	144	32.0
RM31 - RM50	168	37.3	189	42.0
RM51 - RM70	99	22.0	81	18.0
RM71 - RM100	30	6.7	24	5.3
Lebih dari RM101	66	14.7	12	2.7
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Sebahagian besar responden Malaysia iaitu 168 orang (37.3 peratus) membayar bil telefon bulanan mereka dalam lingkungan RM31 hingga RM50 diikuti 99 orang (22.0 peratus)

yang membayar RM51 hingga RM70 sebulan. Seramai 87 orang (19.3 peratus) pula membayar bil mereka kurang daripada RM30 sebulan sebaliknya 66 orang (14.7 peratus) membayar lebih daripada RM101 sebulan. Hanya 30 puluh orang atau 6.7 peratus yang membayar RM71 hingga RM100 sebulan bagi penggunaan telefon mereka manakala sebahagian besar responden Indonesia iaitu 189 orang (42.0 peratus) membayar bil telefon bulanan mereka dalam lingkungan RM31 hingga RM50 diikuti 144 orang (32.0 peratus) yang membayar kurang daripada RM30 sebulan. Seramai 81 orang (18.0 peratus) pula membayar bil mereka di RM51 hingga RM70 sebulan sebaliknya 24 orang (5.3 peratus) membayar RM71 hingga RM100 sebulan bagi penggunaan telefon mereka. Hanya 12 orang atau 2.7 peratus yang membayar lebih daripada RM101 sebulan.

5.2.9 Taraf Pendidikan Responden

Jadual 5.9: Taraf pendidikan

Pendidikan	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Sekolah rendah	42	9.3	42	9.3
Sekolah menengah	342	76.0	153	34.0
Sekolah vokasional/ teknik	24	5.4	147	32.7
Kolej/Maktab	18	4.0	48	10.7
Universiti	15	3.3	57	12.7
Lain-lain	9	2.0	3	0.6
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Jadual di atas menunjukkan taraf pendidikan yang telah dicapai oleh responden di Malaysia dan Indonesia. Berdasarkan soal selidik, seramai 42 orang (9.3 peratus) responden Malaysia pernah belajar di peringkat sekolah rendah, 342 orang pula (76.0

peratus) belajar di sekolah menengah, 24 orang lagi (5.4 peratus) belajar di sekolah vokasional atau teknik, seramai 18 orang (4.0 peratus) lagi belajar sehingga ke kolej atau maktab dan sembilan orang atau dua peratus belajar di tempat-tempat lain. Data yang diperolehi menunjukkan hanya 15 orang (3.3 peratus) responden yang telah berjaya belajar sehingga ke universiti. Di Indonesia pula, seramai 42 orang (9.3 peratus) pernah belajar di peringkat sekolah rendah, 153 orang pula (34.0 peratus) belajar di sekolah menengah, 147 orang lagi (32.7 peratus) belajar di sekolah vokasional atau teknik, seramai 48 orang (10.7 peratus) lagi belajar sehingga ke kolej atau maktab dan 57 orang atau 12.7 peratus belajar di universiti.

5.2.10 Tempoh Pendidikan Formal Responden

Jadual 5.10: Tempoh pendidikan formal

Tempoh pendidikan formal	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Kurang 5 tahun	66	14.7	21	4.7
6 - 10 tahun	69	15.3	108	24.0
11 - 15 tahun	294	65.3	309	68.6
Lebih dari 16 tahun	21	4.7	12	2.7
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Dalam jadual di atas, majoriti responden Malaysia iaitu seramai 294 orang (65.3 peratus) melalui tempoh pendidikan dari 11 hingga 15 tahun, diikuti 69 orang (15.3 peratus) bagi tempoh pengajian enam hingga sepuluh tahun, seterusnya 66 orang (14.7 peratus) berada dalam tempoh kurang daripada lima tahun. Terdapat seramai 21 orang (4.7 peratus) yang melalui tempoh pendidikan formal lebih daripada 16 tahun. Di Indonesia, majoriti responden iaitu seramai 309 orang (68.6 peratus) melalui tempoh pendidikan dari 11

hingga 15 tahun, diikuti 108 orang (24.0 peratus) bagi tempoh pengajian enam hingga sepuluh tahun, seterusnya 21 orang (4.7 peratus) berada dalam tempoh kurang daripada lima tahun. Terdapat seramai 12 orang (2.7 peratus) yang melalui tempoh pendidikan formal lebih daripada 16 tahun.

5.2.11 Tempat Responden Mendapatkan Rawatan

Jadual 5.11: Tempat rawatan

Tempat rawatan	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Hospital/Klinik kerajaan	387	86.0	294	65.3
Hospital/Klinik swasta	54	12.0	66	14.7
Farmasi	9	2.0	36	8.0
Kedai ubat	-	-	9	2.0
Rawatan tradisional/ dukun/ bomoh	-	-	24	5.3
Lain-lain	-	-	21	4.7
Jumlah	450	100.0	150	100.0

Dapatan daripada soal selidik menunjukkan majoriti responden Malaysia iaitu 387 orang (86.0 peratus) cenderung memilih hospital atau klinik kerajaan bagi merawat masalah kesihatan mereka. Bagi rawatan di hospital atau klinik swasta, seramai 54 orang (12.0 peratus) cenderung memilih premis berkenaan manakala selebihnya iaitu sembilan orang (2.0 peratus) lebih selesa mendapatkan rawatan melalui pembelian ubat di farmasi. Di Indonesia pula, majoriti responden iaitu 294 orang (65.3 peratus) cenderung memilih hospital atau klinik kerajaan bagi merawat masalah kesihatan mereka. Bagi rawatan di hospital atau klinik swasta, seramai 66 orang (14.7 peratus) cenderung memilih premis

berkenaan manakala 36 orang (8.0 peratus) lebih selesa mendapatkan rawatan melalui pembelian ubat di farmasi. Dapatan soal selidik ini turut menunjukkan rawatan tradisional, dukun dan buruh mendapat perhatian responden apabila 24 orang (5.3 peratus) mengatakan mereka memilih rawatan berkenaan. Di samping itu, seramai sembilan orang (2.0 peratus) memilih kedai ubat dan lain-lain tempat rawatan adalah 21 orang (4.7 peratus).

5.2.12 Tempoh Pekerjaan Responden

Jadual 5.12: Tempoh pekerjaan

Tempoh pekerjaan	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Kurang dari 1 tahun	57	12.7	75	16.7
2 - 10 tahun	255	56.7	294	65.3
11 - 20 tahun	105	23.3	69	15.3
Lebih dari 21 tahun	33	7.3	12	2.7
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Tempoh pekerjaan responden diperlihatkan dalam jadual di atas. Taburan tempoh pekerjaan responden Malaysia dalam jadual ini menunjukkan 255 orang (56.7 peratus) bekerja bagi tempoh dua hingga 10 tahun, seramai 105 orang (23.3 peratus) pula bekerja bagi tempoh 11 hingga 20 tahun manakala seramai 57 orang lagi (12.7 peratus) bekerja dalam tempoh kurang setahun. Selebihnya iaitu 33 orang (7.3 peratus) telah bekerja lebih daripada 21 tahun. Manakala taburan bagi responden Indonesia, menunjukkan 294 orang (65.3 peratus) bekerja bagi tempoh dua hingga 10 tahun, seramai 69 orang (15.3 peratus) pula bekerja bagi tempoh 11 hingga 20 tahun manakala seramai 75 orang lagi (16.7

peratus) bekerja dalam tempoh kurang setahun. Selebihnya iaitu 12 orang (2.7 peratus) telah bekerja lebih daripada 21 tahun.

5.2.13 Pendapatan Bulanan Responden

Jadual 5.13: Pendapatan bulanan

Pendapatan bulanan	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Kurang dari RM300	15	3.3	42	9.3
RM301 - RM600	87	19.3	213	47.4
RM601 - RM900	126	28.0	96	21.3
RM901 - RM1200	93	20.7	33	7.3
Lebih dari RM1201	129	28.7	66	14.7
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Jadual di atas menggambarkan taburan pendapatan responden Malaysia yang menunjukkan seramai 15 orang (3.3 peratus) memperoleh kurang daripada RM300 sebulan. Seramai 87 orang (19.3 peratus) pula memperoleh pendapatan bulanan di antara RM301 hingga RM600, diikuti seramai 126 orang (28.0 peratus) memperoleh RM601 hingga RM900 sebulan. Dalam pada itu seramai 93 orang (20.7 peratus) mendapat pendapatan bulanan di antara RM901 hingga RM1200 dan seramai 129 orang lagi (28.7 peratus) memperoleh pendapatan bulanan mereka lebih daripada RM1201. Jadual ini juga menggambarkan taburan pendapatan responden Indonesia yang menunjukkan seramai 42 orang (9.3 peratus) memperoleh kurang daripada RM300 sebulan. Seramai 213 orang (47.3 peratus) pula memperoleh pendapatan bulanan di antara RM301 hingga RM600, diikuti seramai 96 orang (21.3 peratus) memperoleh RM601 hingga RM900 sebulan.

Dalam pada itu seramai 33 orang (7.3 peratus) mendapat pendapatan bulanan di antara RM901 hingga RM1200 dan seramai 66 orang lagi (14.7 peratus) memperoleh pendapatan bulanan mereka lebih daripada RM1201. Dapatan ini bermaksud setiap responden memiliki pendapatan sendiri sehingga dapat menyusun keperluan hidup secara berdikari sesuai dengan perolehan pendapatan mereka.

5.2.14 Pekerjaan Sampingan Responden

Jadual 5.14: Kerja sampingan

Kerja sampingan	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Ya	270	60.0	267	59.3
Tidak	180	40.0	183	40.7
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Bahagian ini menjelaskan pekerjaan sampingan responden sepertimana dalam jadual di atas. Majoriti responden Malaysia iaitu 270 orang (60.0 peratus) mempunyai pekerjaan sampingan berbanding 180 orang (40.0 peratus) yang tidak mempunyai pekerjaan sampingan. Majoriti responden Indonesia pula iaitu 267 orang (59.3 peratus) mempunyai pekerjaan sampingan berbanding 183 orang (40.7 peratus) yang tidak mempunyai pekerjaan sampingan. Hal ini bererti responden berupaya mencari pendapatan tambahan melalui pelbagai pekerjaan sampingan yang mereka lakukan.

5.2.15 Penerimaan Bantuan dan Jumlah Bantuan Kewangan Responden

Jadual 5.15: Jumlah bantuan kewangan dan tahap kecukupan bantuan

Penerima bantuan	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Jumlah bantuan				
Kurang dari RM1000	251	55.9	166	37.1
RM1001 - RM3000	105	23.5	130	29.0
RM3001 - RM5000	14	2.9	73	16.1
RM5001 - RM7000	27	5.9	38	8.1
Lebih dari RM7001	53	11.8	43	9.7
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Kecukupan bantuan				
Ya	255	55.9	329	75.8
Tidak	195	44.1	121	24.2
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Jadual di atas menunjukkan 251 orang (55.9 peratus) responden Malaysia menerima bantuan kurang daripada RM1000, 105 orang (23.5 peratus) menerima di antara RM1001-RM3000, 14 orang (2.9 peratus) menerima bantuan di antara RM3001-RM5000, 27 orang (5.9 peratus) menerima bantuan di antara RM5001-RM7000 dan 53 orang (11.8 peratus) menerima bantuan lebih daripada RM7001. Di Indonesia, 166 orang (37.1 peratus) menerima bantuan kurang daripada RM1000, 130 orang (29.0 peratus) menerima di antara RM1001-RM3000, 73 orang (16.1 peratus) menerima bantuan di antara RM3001-RM5000, 38 orang (8.1 peratus) menerima bantuan di antara RM5001-RM7000 dan 43 orang (9.7 peratus) menerima bantuan lebih daripada RM7001. Soal selidik menunjukkan majoriti responden (lebih daripada 55.9 peratus) mengakui bahawa bantuan yang diterima adalah mencukupi.

5.2.16 Perbelanjaan Bulanan Responden

Jadual 5.16: Jumlah perbelanjaan sebulan

Perbelanjaan bulanan	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Kurang dari RM300	3	0.7	69	15.3
RM301 - RM600	33	7.3	165	36.7
RM601 - RM900	102	22.7	99	22.0
RM901 - RM1200	87	19.3	39	8.7
Lebih dari RM1201	225	50.0	78	17.3
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Jadual di atas menggambarkan jawapan responden berdasarkan perbelanjaan bulanan mereka. Melalui soal selidik, didapati bahawa majoriti responden Malaysia iaitu seramai 225 orang (50.0 peratus) berbelanja lebih daripada RM1201 sebulan, diikuti seramai 102 orang (22.7 peratus) berbelanja dalam lingkungan RM601 hingga RM900 seterusnya seramai 87 orang (19.3 peratus) pula berbelanja di antara RM901 hingga RM1200 sebulan. Selebihnya iaitu 33 orang (7.3 peratus) berbelanja di antara RM301 hingga RM600 dan hanya tiga orang atau 0.7 peratus yang mengeluarkan perbelanjaan di bawah RM300 sebulan manakala bagi responden Indonesia, didapati bahawa majoriti responden iaitu seramai 165 orang (36.7 peratus) berbelanja di antara RM301 hingga RM600 sebulan, diikuti seramai 99 orang (22.0 peratus) berbelanja dalam lingkungan RM601 hingga RM900. Seramai 39 orang (8.7 peratus) pula berbelanja di antara RM901 hingga RM1200 sebulan manakala selebihnya iaitu 69 orang (15.3 peratus) berbelanja di bawah RM300 sebulan dan 78 orang (17.3 peratus) berbelanja lebih daripada RM1201 sebulan.

5.2.17 Simpanan Bulanan Responden

Jadual 5.17: Jumlah simpanan sebulan

Simpanan bulanan	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Kurang dari RM300	354	78.7	351	78.0
RM301 - RM600	69	15.3	33	7.3
RM601 - RM900	6	1.3	36	8.0
RM901 - RM1200	0	0.0	9	2.0
Lebih dari RM1201	21	4.7	21	4.7
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Kebanyakan responden Malaysia iaitu 354 orang (78.7 peratus) menyimpan kurang daripada RM300 sebulan. Simpanan bulanan di antara RM301 hingga RM600 melibatkan 69 orang (15.3 peratus) manakala 21 orang (4.7 peratus) menyimpan lebih daripada RM1201 sebulan. Hanya enam orang atau 1.3 peratus yang menyimpan pendapatan bulanan mereka dalam lingkungan RM601 hingga RM901. Bagi responden Indonesia, sebanyak 351 orang (78.0 peratus) menyimpan kurang daripada RM300 sebulan. Simpanan bulanan di antara RM301 hingga RM600 melibatkan 33 orang (7.3 peratus) manakala 36 orang (8.0 peratus) menyimpan dalam lingkungan RM601 hingga RM901. Sembilan orang atau dua peratus menyimpan di antara RM901 hingga RM1200 manakala 21 orang (4.7 peratus) menyimpan lebih daripada RM1201 setiap bulan.

5.2.18 Keberhutangan Responden

Jadual 5.18: Pengalaman berhutang

Pernah berhutang	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Ya	327	72.7	261	58.0
Tidak	123	27.3	189	42.0
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Maklumat mengenai pengalaman berhutang responden ditunjukkan dalam jadual di atas. Majoriti responden pernah berhutang untuk perniagaan mereka. Di Malaysia, seramai 327 orang (72.7 peratus) pernah berhutang kerana pelbagai sebab sebaliknya 123 orang (27.2 peratus) tidak pernah berhutang manakala di Indonesia seramai 261 orang (58.0 peratus) pernah berhutang dan 189 orang (42.0 peratus) tidak pernah berhutang.

5.2.19 Penglibatan Dalam Persatuan

Jadual di sebelah menggambarkan kekerapan responden berasaskan penglibatan dalam persatuan. Di Malaysia, seramai 153 orang (34.0 peratus) terlibat dalam pelbagai jenis persatuan berbanding 297 orang (66.0 peratus) tidak melibatkan diri dalam persatuan. Kekerapan responden Indonesia berasaskan penglibatan dalam persatuan iaitu seramai 117 orang (26.0 peratus) yang terlibat berbanding 333 orang (74.0 peratus) tidak melibatkan diri. Hal ini menunjukkan masih ramai responden yang enggan melibatkan diri dalam persatuan.

Jadual 5.19: Penglibatan dalam persatuan

Terlibat dalam persatuan	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Ya	153	34.0	117	26.0
Tidak	297	66.0	333	74.0
Jumlah	450	100.0	450	100.0

5.2.20 Penggerak Komuniti Responden

Dapatan kajian dalam Jadual 5.20 menunjukkan separuh daripada responden di Malaysia iaitu 225 orang (50.0 peratus) berpendapat penggerak komuniti di tempat mereka adalah kerajaan sendiri, manakala seramai 123 orang (27.3 peratus) berpendapat ia digerakkan oleh pertubuhan bukan kerajaan dan selebihnya 84 orang (18.7 peratus) melihat gerakan komuniti di tempat mereka datangnya dari pihak swasta. Terdapat juga penggerak komuniti ini terdiri daripada individu atau kelompok tertentu yang menjadi pilihan pendirian kepada 18 orang responden (4.0 peratus). Di Indonesia, dapatan kajian menunjukkan lebih separuh daripada responden iaitu 327 orang (72.7 peratus) berpendapat penggerak komuniti di tempat mereka adalah kerajaan sendiri, manakala seramai 93 orang (20.6 peratus) berpendapat ia digerakkan oleh pertubuhan bukan kerajaan dan selebihnya 12 orang (2.7 peratus) melihat gerakan komuniti di tempat mereka datangnya dari pihak swasta. Selebihnya 18 orang (4.0 peratus) mengatakan penggerak komuniti dilakukan oleh individu atau kelompok tertentu.

Jadual 5.20: Penggerak komuniti dan perubahan hidup

Penggerak komuniti	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Kerajaan	225	50.0	327	72.7
NGO	123	27.3	93	20.6
Swasta	84	18.7	12	2.7
Lain-lain	18	4.0	18	4.0
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Perubahan hidup				
Ya	267	59.3	117	26.0
Tidak	183	40.7	333	74.0
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Dapatan kajian menunjukkan lebih daripada separuh responden Malaysia iaitu 267 orang (59.3 peratus) menyifatkan hidup mereka telah berubah selepas melibatkan diri dan mengambil bahagian dalam aktiviti persatuan berbanding 183 orang (40.7 peratus) yang tidak merasai sebarang perubahan hidup selepas menyertai aktiviti persatuan. Berbeza dengan responden di Indonesia, dapatan kajian menunjukkan lebih daripada separuh iaitu 333 orang (74.0 peratus) menyifatkan hidup mereka tidak ada perubahan selepas melibatkan diri dan mengambil bahagian dalam aktiviti persatuan berbanding 117 orang (26.0 peratus) yang melihat ada perubahan hidup.

5.2.21 Pendedahan Responden Terhadap Kursus

Jadual 5.21: Pendedahan terhadap kursus

Pendedahan kursus	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Ya	258	57.3	84	18.7
Tidak	192	42.7	366	81.3
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Perubahan selepas kursus				
Ya	189	73.3	22	26.0
Tidak	69	26.7	62	74.0
Jumlah	258	100.0	84	100.0

Dapatan kajian menunjukkan seramai 258 orang (57.3 peratus) responden Malaysia mengatakan mereka pernah didedahkan dengan pelbagai kursus berkaitan peningkatan kemahiran kerja bagi meningkatkan taraf hidup. Namun masih ramai iaitu 192 orang (42.7 peratus) yang tidak pernah mendapat pendedahan kursus-kursus yang disediakan. Mereka juga iaitu 189 orang (73.3 peratus) menyifatkan hidup telah banyak berubah selepas menghadiri kursus-kursus yang disediakan berbanding 69 orang (26.7 peratus) yang masih belum merasai sebarang perubahan hidup selepas menghadiri kursus. Berdasarkan dapatan ini, kursus memainkan peranan besar untuk mengubah kehidupan responden.

Seramai 84 orang (18.7 peratus) responden Indonesia mengatakan mereka pernah didedahkan dengan pelbagai kursus berkaitan peningkatan kemahiran kerja bagi meningkatkan taraf hidup. Namun, majoriti iaitu 366 orang (81.3 peratus) tidak pernah mendapat pendedahan kursus yang disediakan. Sebanyak 62 orang (74.0 peratus) menyifatkan hidup mereka tidak banyak berubah selepas menghadiri kursus yang

disediakan berbanding 22 orang (26.0 peratus) yang dapat merasai terdapat perubahan hidup selepas menghadiri kursus. Berdasarkan dapatan ini, kesedaran terhadap kebaikan kursus tidak diberi perhatian oleh responden.

5.2.22 Kepentingan Kursus dan Perniagaan untuk Meningkatkan Taraf Hidup Responden

Jadual 5.22: Kepentingan kursus dan berniaga untuk tingkat taraf hidup

Kepentingan kursus dan berniaga untuk tingkat taraf hidup	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Ya	345	76.7	186	41.3
Tidak	105	23.3	264	58.7
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Dapatan terhadap kepentingan kursus dan perniagaan bagi membaiki taraf hidup responden ditunjukkan dalam jadual di atas. Soal selidik yang dijalankan menunjukkan bahawa seramai 345 orang (76.7 peratus) responden Malaysia menyedari bahawa kursus dan perniagaan yang mereka lakukan boleh meningkatkan taraf hidup berbanding hanya 105 orang (23.3 peratus) yang tidak melihat peranan penting kursus dan perniagaan untuk membaiki taraf hidup mereka. Manakala bagi responden Indonesia, dapatan menunjukkan hanya 186 orang (41.3 peratus) menyedari bahawa kursus dan perniagaan yang mereka lakukan boleh meningkatkan taraf hidup berbanding 264 orang (58.7 peratus) yang tidak melihat peranan penting kursus dan perniagaan untuk membaiki taraf hidup mereka.

5.2.23 Persepsi Terhadap Keberkesanan Bantuan Agensi

Jadual 5.23 menunjukkan taburan kekerapan dan peratusan bagi persepsi responden terhadap keberkesanan atau impak bantuan dalam program pembasmian kemiskinan di Malaysia dan Indonesia. Dapatan memperlihatkan lebih daripada 90 peratus responden bersetuju bahawa program yang dilaksanakan ke atas mereka adalah berkesan untuk membantu golongan miskin. Malah hampir seratus peratus bersetuju bahawa program ini telah dirancang dengan teliti untuk faedah mereka. Di samping itu, majoriti responden (lebih 85.0 peratus) bersetuju bahawa kemiskinan adalah sesuatu yang boleh diubah. Dari segi pertindihan dengan program-program pembasmian kemiskinan lain, responden kurang bersetuju dengan kenyataan berkenaan (lebih 60.0 peratus).

Jadual 5.23: Taburan persepsi responden terhadap bantuan agensi

Skim bantuan ini adalah program berkesan untuk membantu golongan miskin.	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Setuju	421	93.5	440	97.8
Kurang setuju	5	1.1	8	1.8
Tidak setuju	24	5.4	2	0.4
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Program ini telah dirancang dengan teliti untuk faedah golongan miskin.				
Setuju	444	98.8	440	97.8
Kurang setuju	3	0.6	6	1.3
Tidak setuju	3	0.6	4	0.9
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Kemiskinan adalah sesuatu yang boleh diubah.				
Setuju	413	91.7	391	86.9
Kurang setuju	26	5.7	41	9.1
Tidak setuju	11	2.6	18	4.0
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Jadual 5.23, sambungan

Program skim bantuan ini terdapat pertindihan dengan program yang sama seperti Baitulmal atau Bantuan Tunai Langsung.				
Setuju	52	11.6	65	14.4
Kurang setuju	281	62.4	297	66.0
Tidak setuju	117	26.0	88	19.6
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Pemilihan peserta dilakukan secara sistematik dengan mengambil kira pelbagai maklumat.				
Setuju	437	97.1	425	94.4
Kurang setuju	10	2.2	16	3.6
Tidak setuju	3	0.7	9	2.0
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Hanya mereka yang benar-benar layak diberi keutamaan bantuan.				
Setuju	438	97.3	423	94.0
Kurang setuju	7	1.6	21	4.7
Tidak setuju	5	1.1	6	1.3
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Saya bertuah kerana menjadi peserta dalam program ini.				
Setuju	441	98.0	438	97.3
Kurang setuju	9	2.0	9	2.0
Tidak setuju	0	0.0	3	0.7
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Bagi kedua-dua program pembasmian kemiskinan di Malaysia dan Indonesia, responden bersetuju bahawa proses pemilihan peserta telah dilakukan secara sistematik dengan mengambil kira pelbagai maklumat dan hanya yang benar-benar layak telah diberi bantuan. Seterusnya majoriti responden menzahirkan rasa bertuah kerana telah dipilih menjadi peserta dalam program ini yang mana masing-masing 98.0 peratus di Malaysia dan 97.3 peratus di Indonesia.

5.3 IMPAK PROGRAM PEMBANGUNAN SOSIAL

5.3.1 Impak Terhadap Kesejahteraan Individu

Jadual 5.24: Taburan persepsi responden terhadap program pembasmian kemiskinan

	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Tahap pekerjaan sekarang berbanding 10 tahun lalu.				
Amat tidak baik	0	0.0	0	0.0
Kurang baik	9	2.0	18	4.0
Sama saja	18	4.0	24	5.3
Baik	129	28.7	157	34.9
Amat baik	294	65.3	251	55.8
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Jumlah pendapatan sekarang ini mencukupi.				
Tidak cukup	25	5.5	44	9.8
Kurang cukup	48	10.7	50	11.1
Sederhana	117	26.0	121	26.9
Cukup	185	41.1	165	36.7
Amat cukup	75	16.7	70	15.5
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Menyimpan pendapatan bulanan yang diperolehi.				
Tidak simpan	9	2.0	15	3.3
Simpan sedikit	321	71.4	348	77.3
Satu per tiga	70	15.6	43	9.6
Separuh	25	5.5	21	4.7
Lebih separuh	25	5.5	23	5.1
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Tahap pendapatan sekarang lebih baik daripada 10 tahun lalu.				
Amat tidak baik	0	0.0	0	0.0
Kurang baik	0	0.0	0	0.0
Sama saja	15	3.3	18	4.0
Baik	254	56.4	223	49.6
Amat baik	181	40.3	209	46.4
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Responden Malaysia dan Indonesia berpuas hati dengan tahap pekerjaan sedia ada. Merujuk kepada Jadual 5.24, majoriti responden (lebih 55.0 peratus) merasakan pekerjaan yang mereka sedang lakukan pada masa kini adalah amat baik berbanding sepuluh tahun

lalu. Perubahan juga dapat dilihat dalam jumlah pendapatan mereka. Sebahagian besar responden Malaysia (41.1 peratus) dan responden Indonesia (37.0 peratus) berpendapat pendapatan mereka sudah mencukupi. Walaupun begitu, 16 peratus hingga 20 peratus responden kedua-dua negara berpendapat pendapatan mereka belum mencukupi. Majoriti responden mempunyai kesedaran menyimpan pendapatan bulanan walaupun sedikit yang mana masing-masing responden Malaysia dan Indonesia menyimpan lebih daripada 90 peratus berbanding kurang sepuluh peratus yang tidak membuat simpanan bulanan. Justeru mereka berpendapat tahap pendapatan sekarang lebih baik daripada sepuluh tahun lalu (lebih 95 peratus).

5.3.2 Impak Terhadap Kesejahteraan Sosial

Jadual 5.25 menunjukkan dapatan terhadap perubahan yang dilalui dari segi sosial di Malaysia dan Indonesia. Responden di kedua-dua negara mempunyai pandangan yang bercampur-campur. Aspek positif atau bersetuju dengan kenyataan ini adalah bagi kenyataan bahawa kegagalan untuk berubah disebabkan oleh diri sendiri yang mana responden yang bersetuju adalah 72.6 peratus di Malaysia dan 77.8 peratus di Indonesia. Begitu juga bagi kenyataan penyertaan dalam aktiviti masyarakat setempat selepas mendapat bantuan. Rata-rata responden bersetuju bahawa mereka telah berbuat demikian dengan responden Malaysia mencatat 97.1 peratus bersetuju manakala responden Indonesia mencatat 98.4 peratus. Namun begitu, bagi aspek-aspek lain, dapatan menunjukkan pernyataan yang kurang bersetuju dan tidak bersetuju yang jika digabungkan menjadi lebih besar ke arah negatif. Kenyataan seperti peningkatan harga diri yang semakin meningkat selepas mendapat bantuan lebih banyak menerima ulasan kurang setuju iaitu masing-masing lebih 50 peratus bagi kedua-dua responden Malaysia dan Indonesia. Begitu juga keyakinan responden untuk meneruskan kehidupan tanpa mendapat

bantuan, kedua-dua responden Malaysia dan Indonesia tidak bersetuju yang mana responden Malaysia mencatat 70.7 peratus manakala responden Indonesia mencatat 65.5 peratus. Kenyataan berkaitan keyakinan untuk berdamping dengan masyarakat, berupaya bergaul dengan masyarakat dan peserta dapat bersama-sama meningkatkan sumber pendapatan cenderung kepada tidak bersetuju dengan catatan peratusan lebih daripada 50 peratus.

Jadual 5.25 :Taburan persepsi responden terhadap perubahan yang dilalui dari segi sosial

	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Kegagalan untuk berubah disebabkan oleh diri saya sendiri.				
Setuju	327	72.6	350	77.8
Kurang setuju	101	22.3	84	18.7
Tidak setuju	22	5.1	16	3.5
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Sejak menerima bantuan, saya merasakan harga diri saya semakin meningkat.				
Setuju	175	38.8	219	48.5
Kurang setuju	223	49.7	178	39.5
Tidak setuju	52	11.5	53	12.0
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Saya mencuba sedaya upaya untuk keluar daripada kemiskinan dan tidak berputus asa untuk mencapai matlamat tersebut.				
Setuju	184	40.8	241	53.6
Kurang setuju	74	16.4	36	7.9
Tidak setuju	192	42.8	173	38.5
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Saya yakin dapat meneruskan kehidupan saya selepas ini tanpa mendapat bantuan daripada AIM/PNPM Mandiri.				
Setuju	43	9.6	56	12.4
Kurang setuju	89	19.7	99	22.1
Tidak setuju	318	70.7	295	65.5
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Jadual 5.25, sambungan

Sejak mendapat bantuan, saya telah menyertai aktiviti yang diadakan di tempat tinggal saya.				
Setuju	437	97.1	443	98.5
Kurang setuju	10	2.2	5	1.1
Tidak setuju	3	0.7	2	0.4
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Setelah mendapat bantuan, saya berasa lebih yakin untuk mendampingi masyarakat di sekitar saya.				
Setuju	156	35.0	155	34.5
Kurang setuju	172	38.2	189	42.1
Tidak setuju	122	26.8	106	23.4
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Skim bantuan ini membolehkan saya bergaul secara aktif dengan masyarakat setempat.				
Setuju	150	33.2	196	43.5
Kurang setuju	155	34.4	131	29.2
Tidak setuju	145	32.4	123	27.3
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Melalui bantuan yang diterima, peserta dapat bersama-sama meningkatkan sumber pendapatan dengan berdikari.				
Setuju	209	46.4	188	41.7
Kurang setuju	175	38.9	189	42.0
Tidak setuju	66	14.7	73	16.3
Jumlah	450	100.0	450	100.0

5.3.3 Impak Terhadap Kesejahteraan Ekonomi

Dalam Jadual 5.26, dua per tiga (lebih 70 peratus) responden bersetuju bahawa pinjaman yang diperolehi telah meningkatkan perniagaan mereka. Dalam aspek peluang pinjaman menjadikan mereka bebas menjana pendapatan sendiri, terdapat perbezaan antara responden Malaysia dan Indonesia. Hampir 50 peratus responden Malaysia kurang bersetuju sebaliknya 48.5 peratus responden Indonesia mengakui bahawa peluang

pinjaman yang diperolehi menjadikan mereka bebas menjana pendapatan sendiri. Wujud perbezaan berkaitan kesediaan responden bekerja lebih masa iaitu yang bersetuju (53.6 peratus responden Indonesia) dengan kerja lebih masa berbanding responden Malaysia (42.0 peratus). Berkaitan jumlah pinjaman terhadap keuntungan perniagaan, lebih 65 peratus responden Malaysia dan Indonesia mengatakan tidak ada kaitan jumlah pinjaman dengan keuntungan dalam perniagaan mereka.

Jadual 5.26: Taburan persepsi responden terhadap perubahan yang dilalui dari segi ekonomi

	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Pinjaman telah meningkatkan prestasi perniagaan saya.				
Setuju	327	72.6	350	77.8
Kurang setuju	101	22.3	84	18.7
Tidak setuju	22	5.1	16	3.5
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Peluang pinjaman ini menjadikan saya bebas untuk menjana pendapatan sendiri.				
Setuju	175	38.8	219	48.5
Kurang setuju	223	49.7	178	39.5
Tidak setuju	52	11.5	53	12.0
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Saya bersedia untuk bekerja lebih masa untuk hidup saya.				
Setuju	187	41.6	241	53.6
Kurang setuju	74	16.4	36	7.9
Tidak setuju	189	42.0	173	38.5
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Semakin besar jumlah pinjaman yang diterima, perniagaan saya semakin untung.				
Setuju	43	9.6	56	12.4
Kurang setuju	89	19.7	99	22.1
Tidak setuju	318	70.7	295	65.5
Jumlah	450	100.0	450	100.0

5.3.4 Impak Terhadap Peluang Memajukan Kehidupan

Jadual 5.27 menunjukkan taburan peluang untuk responden memajukan diri selepas terlibat dalam program mikro kredit di Malaysia dan Indonesia. Sebahagian besar responden mengakui mereka mendapat peluang untuk membuat pinjaman modal perniagaan dalam jumlah yang banyak. Responden di Malaysia mengakui mendapat pinjaman yang banyak seramai 73.6 peratus manakala di Indonesia seramai 65.7 peratus.

Jadual 5.27: Taburan peluang memajukan kehidupan

	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Kemudahan pinjaman untuk modal berniaga.				
Tiada langsung	0	0.0	0	0
Ada, sedikit	119	26.4	154	34.3
Ada, banyak	331	73.6	296	65.7
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Menyediakan peluang pemasaran semasa menjalankan perniagaan.				
Tiada langsung	0	0.0	0	0
Ada, sedikit	141	31.3	174	38.7
Ada, banyak	309	68.7	276	61.3
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Menyediakan kursus-kursus kemahiran dalam perniagaan.				
Tiada langsung	0	0.0	0	0.0
Ada, sedikit	51	13.6	96	21.3
Ada, banyak	399	86.4	354	78.7
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Memberikan kursus pengurusan perniagaan/keusahawanan.				
Tiada langsung	0	0.0	11	2.4
Ada, sedikit	219	48.6	246	54.7
Ada, banyak	231	51.4	193	42.9
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Memberikan kursus pemasaran.				
Tiada langsung	0	0.0	14	3.1
Ada, sedikit	258	57.3	293	65.1
Ada, banyak	192	42.7	143	31.8
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Responden Malaysia dan Indonesia mengatakan agensi pelaksana juga menyediakan peluang pemasaran yang luas kepada mereka iaitu masing-masing sebanyak 68.7 peratus dan 61.3 peratus. Namun begitu, satu per tiga responden berpendapat agensi pelaksana tidak banyak menyediakan peluang pemasaran semasa mereka menjalankan perniagaan. Responden mengakui mereka kerap diberikan peluang untuk mengikuti kursus-kursus kemahiran dalam perniagaan. Responden Malaysia mengatakan kursus-kursus yang mereka lalui sangat banyak (86.4 peratus) dan begitu juga responden Indonesia (78.7 peratus). Peluang mengikuti kursus pengurusan perniagaan atau keusahawanan kerap diadakan sama ada di Malaysia atau Indonesia. Namun, responden di kedua-dua negara mengakui kursus-kursus yang diberikan masih lagi sedikit.

Dari segi peluang menerima kursus pemasaran, lebih ramai responden Malaysia mengakui ada menghadiri diri ke kursus berkenaan, begitu juga responden Indonesia. Walau bagaimanapun kursus pemasaran berkenaan boleh ditambahkan memandangkan majoriti responden di kedua-dua negara mengatakan bilangan kursus masih lagi sedikit.

5.3.5 Situasi Kehidupan Keluarga Berbanding 10 Tahun Lepas

Keseluruhan situasi kehidupan responden berbanding kehidupan sepuluh tahun lalu menunjukkan perubahan yang lebih baik. Situasi yang jauh lebih baik (lebih 80 peratus) dicatatkan pada perubahan modal insan dan jaringan sosial manakala bagi situasi lebih baik (lebih 50 peratus) dicatatkan terhadap peluang pekerjaan, peluang perniagaan, peluang mendapat pinjaman dan pertambahan aset. Situasi kehidupan responden Malaysia dan Indonesia dari segi penyertaan dalam aktiviti komuniti dan kebersamaan membangunkan komuniti mencatatkan perbezaan. Di Malaysia, dalam aspek penyertaan aktiviti komuniti, responden lebih cenderung menyifatkan penyertaan aktiviti tidak

terdapat perubahan (45.3 peratus) berbanding responden Indonesia yang mengatakan keadaannya adalah lebih baik (45.7 peratus). Begitu juga dengan aspek bersama-sama membangunkan komuniti, majoriti responden Malaysia mengatakan tidak ada perubahan (44.2 peratus) berbanding responden Indonesia hanya 26.2 peratus.

Jadual 5.28: Situasi kehidupan sekarang berbanding 10 tahun lepas

	Malaysia		Indonesia	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Dari segi modal insan (pengetahuan/kemahiran).				
Jauh lebih buruk	0	0.0	0	0.0
Lebih buruk	0	0.0	0	0.0
Sama saja	0	0.0	0	0.0
Lebih baik	21	4.6	39	8.5
Jauh lebih baik	429	95.4	411	91.5
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Dari segi jaringan sosial (bilangan rakan bertambah).				
Jauh lebih buruk	0	0.0	0	0.0
Lebih buruk	0	0.0	0	0.0
Sama saja	0	0.0	0	0.0
Lebih baik	46	10.3	44	9.7
Jauh lebih baik	404	89.7	406	90.3
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Dari segi penyertaan dalam aktiviti komuniti.				
Jauh lebih buruk	0	0.0	0	0.0
Lebih buruk	0	0.0	0	0.0
Sama saja	204	45.3	129	28.7
Lebih baik	158	35.1	206	45.7
Jauh lebih baik	88	19.6	115	25.6
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Dari segi bersama-sama membangunkan komuniti.				
Jauh lebih buruk	0	0.0	0	0.0
Lebih buruk	18	4.0	0	0
Sama saja	199	44.2	118	26.2
Lebih baik	135	30.1	208	46.3
Jauh lebih baik	98	21.7	124	27.5
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Jadual 5.28, sambungan

Dari segi peluang pekerjaan.				
Jauh lebih buruk	0	0.0	0	0.0
Lebih buruk	0	0.0	0	0.0
Sama saja	0	0.0	0	0.0
Lebih baik	384	85.4	418	92.7
Jauh lebih baik	66	14.6	32	7.3
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Dari segi peluang perniagaan.				
Jauh lebih buruk	0	0.0	0	0.0
Lebih buruk	0	0.0	0	0.0
Sama saja	0	0.0	0	0.0
Lebih baik	402	89.3	365	81.2
Jauh lebih baik	48	10.7	85	18.8
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Dari segi peluang mendapatkan pinjaman.				
Jauh lebih buruk	0	0.0	0	0.0
Lebih buruk	0	0.0	0	0.0
Sama saja	9	2.0	28	6.2
Lebih baik	285	63.4	332	73.7
Jauh lebih baik	156	34.6	90	20.1
Jumlah	450	100.0	450	100.0
Dari segi pertambahan material/pemilikan aset.				
Jauh lebih buruk	0	0.0	0	0.0
Lebih buruk	0	0.0	42	9.3
Sama saja	18	4.0	66	14.7
Lebih baik	289	64.2	258	57.3
Jauh lebih baik	143	31.8	84	18.7
Jumlah	450	100.0	450	100.0

Dari segi pemilikan aset, situasi pemilikan aset atau material responden di kedua-dua negara menunjukkan pertambahan yang lebih baik dengan kadar lebih 75 peratus. Walau bagaimanapun 9.3 peratus responden Indonesia dan 4.0 peratus responden Malaysia mengatakan tidak ada perubahan.

5.4 TEMU BUAL RESPONDEN

5.4.1 Latar Belakang Responden Di Malaysia Dan Indonesia

Lapan indikator pembangunan sosial telah dikenal pasti oleh pengkaji berdasarkan Model Piawaian Pembangunan Sosial yang dikemukakan oleh Midgley (1995). Indikator-indikator ini dibahagikan kepada pelaburan sosial dan pelaburan ekonomi. Dalam pelaburan sosial, indikator yang dikaji adalah modal insan, jaringan sosial, penyertaan komuniti dan pembangunan komuniti, manakala dalam pelaburan ekonomi, faktor yang dikaji ialah peluang mendapatkan pekerjaan, peluang dalam perniagaan, peluang mendapatkan pinjaman dari pelbagai institusi dan pembinaan aset bagi jangka masa panjang.

Jadual 5.29: Profil responden yang ditemu bual

Negara	Responden	Umur	Jantina	Status perkahwinan	Jenis perniagaan
Malaysia					
	A	44	Perempuan	Berkahwin	Makanan dan minuman
	B	53	Perempuan	Ibu tunggal	Makanan dan minuman, pengangkutan
	C	55	Lelaki	Berkahwin	Makanan dan minuman
Indonesia					
	D	44	Perempuan	Ibu tunggal	Jahitan
	E	35	Lelaki	Bujang	Tepung beras
	F	42	Lelaki	Berkahwin	Pelancongan

Bagi menjelaskan indikator-indikator berkenaan, dibentangkan profil enam individu yang terdiri daripada tiga individu dari Malaysia dan tiga individu lagi dari Indonesia yang menyertai program mikro kredit AIM dan PNPM Mandiri (Jadual 5.29). Mereka dipilih berdasarkan dua perkara iaitu menjalankan perniagaan sendiri dan menyara keluarga. Dalam setiap kes, perkara yang diberi penekanan ialah latar belakang diri bersandarkan tahap pendidikan, jenis pekerjaan dan perniagaan serta pemilikan aset. Selain daripada itu, dalam profil kajian ini juga ditonjolkan faktor-faktor yang menghalang kualiti hidup yang lebih baik. Analisis ini dapat menajamkan huraian ke atas faktor penyumbang dan penghalang kepada komuniti sejahtera di Malaysia dan Indonesia. Pengkaji menggunakan huruf sebagai pengenalan kepada setiap responden untuk melindungi identiti mereka. Responden dalam kajian kes ini berusia antara 35 hingga 55 tahun dan memiliki sekurang-kurangnya satu jenis perniagaan. Setiap nama yang dinyatakan merupakan nama samaran yang disesuaikan bagi tujuan kajian dijalankan. Berdasarkan temu bual bersama semua responden, maklumat kehidupan mereka dipaparkan merangkumi keadaan kehidupan, tahap pendidikan dan kesihatan terkini serta perkembangan perniagaan mereka.

Semua maklumat ini mewakili pelaburan sosial dan pelaburan ekonomi yang dinyatakan dalam Model Piawai Pembangunan Sosial. Huraian adalah berdasarkan kes demi kes seterusnya dijelaskan setiap satu ciri dalam pelaburan sosial dan pelaburan ekonomi sepertimana yang terdapat dalam model berkenaan. Corak penulisan ini dipilih kerana pengkaji hendak menentukan faktor-faktor yang mempengaruhi kegagalan pelaksanaan program pembasmian kemiskinan di Malaysia dan Indonesia. Menurut Merriam (2001), tidak ada satu format yang standard untuk melaporkan kajian kualitatif. Kandungan laporan kajian kes bergantung kepada minat audiens yang disasarkan dalam laporan serta tujuan pengkaji menjalankan kajian.

Kes 1: Responden A

Berumur 44 tahun dan mendapat pendidikan sehingga tingkatan lima serta tidak meneruskan persekolahan kerana kemiskinan keluarga. Beliau merupakan anak bongsu daripada lima adik-beradik. Responden A telah berkahwin dan mempunyai lima orang anak, dua lelaki dan tiga perempuan yang masih bersekolah. Responden menceburi perniagaan makanan dan minuman dengan menjual nasi lemak, masakan bergoreng, kuih-muih dan pelbagai jenis minuman seperti teh tarik dan milo ais. Suami responden seorang pekerja kontrak.

Keluarga responden A berhadapan dengan kehidupan yang susah sebelum mendapat peluang berniaga dengan Amanah Ikhtiar Malaysia (AIM). Kemiskinan keluarga ini menyebabkan perbelanjaan harian keluarga responden A terganggu kerana gaji bulanan yang sedikit dan tidak mencukupi. Beliau menjelaskan keadaan hidup yang sukar menyebabkannya terpaksa mencari pelbagai kerja dengan gaji yang sedikit. Menurut responden A:

Dulu hidup akak ... susah sangat...dapat kerja pun gaji sikit...tak cukup untuk keluarga akak. Suami akak kerja pun gaji tak banyak...kadang-kadang akak terpaksa meminjam duit dengan adik-beradik, kawan-kawan...memang susah hidup dulu...

Kesusahan hidup responden A dipengaruhi oleh tahap pendidikan beliau yang belajar setakat sekolah menengah dan tidak berhasrat menyambung pengajian kerana kemiskinan. Rumah yang didiaminya sekarang merupakan rumah sewa dan dibayar secara bulanan sebanyak RM350 sebulan. Beliau juga berkongsi dengan suami memperuntukkan perbelanjaan persekolahan anak-anak, keperluan harian dan perbelanjaan luar jangka

seperti sakit atau demam. Responden A dan suami masing-masing memiliki sebuah telefon bimbit prabayar untuk berkomunikasi sama ada komunikasi sesama ahli keluarga atau komunikasi dengan pelanggan. Dalam penggunaan telefon bimbit, responden A mengakui perlu berjimat-cermat kerana kos untuk tambah nilai agak mahal.

Akak bukan apa...[senyum sinis]...handphone ni senang nak "contact" suami, apa-apa hal...kadang-kadang ada le juga pelanggan telefon mintak "order". Akak tak kerap sangat telefon..."top-up" ni cepat habisnya.

Responden A adalah seorang yang gigih melakukan kerja sendiri, kesan daripada kehidupan miskin yang menuntutnya melakukan kerja tanpa mengharapkan bantuan orang lain, di samping memiliki tahap ketelitian yang tinggi dalam kerjanya. Walaupun banyak melakukan kerja, tahap kesihatannya masih baik dan beliau dapat bekerja dengan selesa. Daripada cara bercakap dan wajah muka yang dipamerkan semasa temu bual, beliau menunjukkan semangat yang tinggi dan jiwa yang kental. Walaupun begitu, latar belakang hidup responden A yang dilingkari kemiskinan menyebabkan terbinanya unsur-unsur kelemahan diri yang ketara seperti mudah tersinggung jika ditegur dan mudah mengalah kerana enggan bersaing.

Responden A bukan seorang yang aktif dalam aktiviti kemasyarakatan di tempat tinggalnya. Justeru tidak kerap melibatkan diri dalam kegiatan masyarakat. Beliau lebih banyak memikirkan kerja yang dilakukannya bagi menambah pendapatan keluarga. Beliau juga memaklumkan terdapat jiran-jiran yang mengajaknya menyertai program melibatkan keluarga yang dilaksanakan oleh pertubuhan bukan kerajaan dan parti politik tetapi beliau tidak berminat, suaminya juga mempunyai pandangan yang sama. Hal ini adalah kerana keperluan mencari pendapatan dirasakan lebih penting daripada melibatkan diri dalam

aktiviti sosial yang dianjurkan. Pengkaji dapat melihat dan merasai keengganannya menyertai aktiviti kemasyarakatan melalui mimik muka dan nada tutur kata.

Responden A memberitahu pengkaji bahawa terdapat rakan-rakannya yang aktif dalam program di kawasan tempat tinggalnya dengan menyertai pertubuhan bukan kerajaan dan parti politik. Rakan-rakannya ini ada yang telah berjaya dalam perniagaan kecil-kecilan kerana mendapat sokongan dan bantuan daripada tokoh-tokoh pemimpin masyarakat yang dikenali. Beliau tidak tahu prosedur dan pada masa yang sama tidak mahu meninggalkan premis perniagaan kerana tidak ada siapa yang akan menjaganya. Penglibatannya dengan Amanah Ikhtiar Malaysia hanya dua tahun lalu apabila seorang pelajar dari insituti pengajian tinggi mengadakan program anak angkat memaklumkan kepadanya bahawa Amanah Ikhtiar Malaysia boleh membantu untuk memulakan perniagaan.

Pelajar ni bagus...dia terang kat akak [senyum]...yang akak boleh dapatkan pinjaman modal untuk berniaga...

Latar Belakang Perniagaan

Bermodalkan pinjaman yang kecil, responden A memulakan perniagaan menjual makanan dan minuman dengan gelaran “Warung Kak A” yang dikenali oleh penduduk sekitar kawasan Ayer Keroh, Melaka. Warung ini menyediakan makanan pada kadar harga yang murah kerana menggunakan tapak berniaga milik keluarga. Perniagaan tersebut telah ditubuhkan pada tahun 2012 sehingga sekarang. Responden A telah mendapat idea menubuhkan perniagaan selepas berbincang bersama-sama ahli keluarga dan adik-beradik. Pandangan yang diberikan semasa perbincangan ini memberi ruang dan peluang

kepadanya untuk meneroka perniagaan yang diminati iaitu penyediaan makanan dan minuman.

Dalam berbincang nak berniaga apa...akak dapat keyakinan...bisnes akak boleh maju...tapi akak nak semua adik-beradik sokong usaha akak ni (ini). Jadi, akak yakinkan adik-beradik akak yang akak boleh berjaya...

Isu-Isu Perniagaan

Semasa menjalankan perniagaan, responden A tidak lekang daripada berhadapan dengan pelbagai isu yang mencabar. Dalam kajian terhadap responden A, tiga isu besar yang dihadapinya ialah operasi perniagaan, kemahiran kewangan dan cara pemasaran. Walaupun responden A mendapat peluang berniaga dan peluang pembiayaan, ketiga-tiga cabaran ini kerap membantutkan usahanya untuk membesarkan perniagaan. Dalam isu operasi perniagaan, responden A sering kali menyediakan makanan yang kurang menepati cita rasa pelanggan kerana kekurangan bahan-bahan penyediaan makanan yang sepatutnya disediakan. Masalah pusingan modal kerap kali menjadi keluhan responden A dan beliau tidak dapat menguruskan perniagaan dengan lancar.

Ada jugak orang yang makan di kedai akak "complain" kurang garam, tak de (ada) kicap, sayur tak cukup...akak rasa malu jugak tapi nak buat macam mana, untung yang dapat tak cukup nak buat pusingan modal.

Dalam pengurusan kewangan, responden A menghadapi masalah kerana tidak ada asas pengurusan kewangan yang sistematik dalam perniagaan. Justeru beliau menghadapi cabaran untuk menguruskan untung dan rugi berdasarkan sistem kewangan perniagaan yang telus. Contohnya aliran wang keluar tidak dicatat dengan sempurna dan setiap

pembelian jarang disertakan dengan resit. Persediaan wang kecil juga lemah kerana beliau jarang ke bank untuk menukar wang di samping hanya menukarkan wang kecil di kedai-kedai berhampiran yang kadangkalanya tidak cukup.

Dalam isu cara pemasaran, warung yang diusahakan responden A masih lagi tidak meletakkan elemen pemasaran sebagai keutamaan kerana tidak tahu cara untuk mempromosi perniagaannya. Kewujudan perniagaan responden A hanya diketahui oleh penduduk sekitar dan tidak meluas. Pelanggannya hanya masyarakat sekitar yang membeli kuih-muih dan waktu puncaknya adalah semasa pagi ketika pelanggan keluar bekerja atau menghantar anak ke sekolah dan waktu rehat pagi.

Kes 2: Responden B

Responden B merupakan seorang ibu tunggal sejak 18 tahun yang lalu dan telah menjadi sahabat AIM sejak tahun 2008. Beliau menetap bersama dua orang anaknya dan seorang ibu saudara. Responden B dan keluarga hidup dalam kesederhanaan iaitu tidak susah dan juga tidak terlalu senang. Dalam keluarga beliau, terdapat adik-beradiknya yang menjalankan perniagaan. Pendidikan responden B hanya setakat Sijil Pelajaran Malaysia dan tidak begitu tinggi kerana beliau hanya tinggal bersama keluarga angkat.

Makcik ni [ini], seorang anak dari satu keluarga akak diserahkan pada keluarga lain. Masa kecil lagi...sebab keluarga akak sendiri adik-beradik ramai.

Hidup responden B telah berubah. Jika dahulu beliau terpaksa berkongsi banyak benda tetapi sekarang beliau boleh berbangga kerana hidupnya lebih senang. Kehidupan responden B yang susah ketika kecil mengajarnya erti ketabahan hidup.

Kehidupan makcik kalau nak dibandingkan dulu dengan sekarang...jauh bezanya. Dulu kita tak ada banyak kemudahan macam sekarang ni, dengan handphone, tv (televisyen)...macam-macam ada sekarang ni.

Latar Belakang Perniagaan

Responden B telah mula menjalankan perniagaan kedai makanan dan minuman sejak dua tahun lalu di Bukit Katil, Melaka. Pada masa yang sama, beliau mempunyai bot yang disewakan bagi perkhidmatan mengangkut pekerja kapal perdagangan dari jeti ke kapal di laut dalam. Perniagaan bot ini diuruskan oleh menantunya di Klebang. Sebelum terlibat dalam perniagaan sekarang, responden B telah berniaga dalam penyewaan kereta, sewaan alatan muzik, pusat jahitan dan menyertai perniagaan jualan langsung. Walau bagaimanapun, semua perniagaan tersebut tidak dapat diteruskan kerana kekurangan modal. Beliau memilih perniagaan yang beliau mahir iaitu membuka kedai makanan dan minuman. Oleh kerana masih baru dalam perniagaan ini, matlamat dan objektif perniagaannya belum jelas. Responden B bertindak sebagai pengasas, pengurus dan pekerja bagi perniagaan kedai makannya. Beliau belum dapat mengambil pekerja kerana kapasiti perniagaan yang masih kecil. Dalam perniagaan bot sewa, beliau menawarkan khidmat nasihat kepada menantunya supaya perniagaan tersebut berjalan lancar.

Isu-Isu Perniagaan

Kedai makan responden B terletak di lokasi yang agak jauh dari laluan utama menyebabkannya tidak disedari ramai orang. Kewujudan gerainya hanya diketahui oleh penduduk kawasan sekitar tempat tinggalnya. Tambahan pula saiz premis yang diusahakannya agak kecil untuk menampung jumlah pelanggan yang semakin meningkat. Keadaan ini menjejaskan perniagaannya kerana persaingan dengan premis kedai makanan

lain di sekitar kawasan tersebut. Tapak perniagaannya terdedah kepada ancaman akan dirobohkan oleh pihak Majlis Bandaraya Melaka Bersejarah kerana terdapat ura-ura pembinaan bangunan baru oleh pemaju tanah.

Kedai makcik ni (ini) tak kekal lama. Majlis bandaraya pun dah naik papan notis. Katanya nak dibuat tiga lot kedai. Biasanya dalam tempoh setahun dua ni (ini) kontraktor akan mula projek ni (ini).

Biarpun masih baru dalam perniagaan, responden B memiliki kemahiran komunikasi yang baik dengan pembekal bahan mentah. Beliau mudah mendapat makanan laut yang segar dan tidak mengalami keputusan bekalan. Masalah yang beliau hadapi ialah turun naik harga makanan laut yang tidak menentu. Penyediaan makanan menjadi perkara penting dalam perniagaannya, justeru beliau memastikan makanan yang disediakan adalah berkualiti dan memenuhi citarasa pelanggan.

Perdagangan responden B mendapat sokongan kuat daripada persatuan nelayan yang menyediakan bekalan bahan mentah seperti ikan, sotong dan udang setiap hari. Sokongan ini memberinya inspirasi dan semangat untuk berkecimpung dalam perniagaan walaupun berhadapan dengan modal pusingan yang tidak menentu kerana bilangan pelanggan yang tidak tetap.

Kes 3: Responden C

Responden C belajar sehingga peringkat diploma ukur tanah, Universiti Teknologi Malaysia dari tahun 1972 hingga 1975. Selepas itu beliau bekerja dengan Felda selama 20 tahun. Penswastaaan Felda menyebabkan beliau memilih skim pencen. Felda telah merancang menubuhkan anak syarikat untuk mencari pendapatan sendiri. Selepas itu

beliau bekerja dengan syarikat perunding lebuhraya sebagai ketua juruukur selama setahun. Seterusnya beliau bekerja dengan pemaju hartanah selama 13 tahun. Semua urusan tanah beliau kendalikan sehingga tidak ada lagi projek pembangunan yang diperolehi.

Responden C tinggal bersama keluarga di Bukit Katil, Melaka dan masih menyewa rumah. Beliau mempunyai dua keluarga. Keluarga pertama beliau mempunyai empat orang anak yang sudah berjaya dalam hidup masing-masing manakala keluarga kedua, beliau mempunyai dua orang anak yang masih bersekolah. Umur responden C menjangkau 55 tahun dan sedang dalam rawatan penyakit jantung. Pada tahun 2004, beliau menjalani “*angioblasting*” dan pada tahun 2014 beliau sekali diserang penyakit jantung. Kini beliau masih menjalani proses rawatan susulan dengan Institut Jantung Negara.

Latar Belakang Perniagaan

Responden C tidak ada pengalaman berniaga dan tidak berfikir akan menjalankan perniagaan. Minat beliau muncul apabila menamatkan kerja sebagai kakitangan syarikat swasta. Beliau berminat dengan perniagaan pasar malam tetapi beralih kepada perniagaan kedai makan di pasar tani Fama. Perniagaan beliau telah dijalankan hampir dua tahun.

Mula-mula nak “joint” bisnes pasar malam, tiba-tiba terjumpa pasar tani Fama dekat sini, buat hari-hari. Tak perlu pindah. Dekat dua tahun dah saya kat (di) sini.

Responden C memulakan perniagaan kedai makanan dan minuman pada September 2012, bersebelahan Urban Transformation Centre (UTC), Melaka. Beliau memulakan perniagaan dari pukul sepuluh pagi hingga sepuluh malam. Perniagaan ini

dibantu oleh isterinya. Pembiayaan perniagaannya mendapat modal dari AIM di samping menggunakan modal sampingan yang diperolehi daripada simpanannya.

Isu-Isu Perniagaan

Perniagaan responden C hanya dibantu oleh isterinya menyebabkan urusan perkhidmatan pelanggan kerap terganggu. Contohnya ketika waktu tengah hari, beliau perlu menjaga kedai makan secara bergilir dengan isterinya untuk mengambil anak di sekolah. Pelanggan dari kawasan sekitar khususnya UTC menjadikan gerai beliau sebagai tumpuan kerana kepelbagaian masakan dengan harga yang munasabah. Pelajar-pelajar dari Universiti Teknikal Malaysia Melaka dan Universiti Teknologi MARA juga kerap datang ke situ. Kedatangan pelanggan yang mendadak pada waktu tengah hari menyebabkannya tidak dapat melayan semua pelanggan dengan sempurna. Oleh kerana itu beliau memerlukan pembantu kedai untuk mempercepatkan urusan khidmat pelanggan ini.

*Kalau ada pekerja memang dapat majukan perniagaan saya.
Paling-paling tidak urusan menyediakan makanan ni (ini) cepat.
Sekarang saya dengan isteri saja.*

Namun begitu, responden C sukar mendapatkan pekerja khususnya warganegara seperti yang ditetapkan oleh pihak Fama. Bagi beliau, pekerja pada hari ini lebih suka bekerja di kilang atau pasar raya. Walaupun pernah mengambil pekerja sementara tetapi tempoh bekerja yang panjang menyukarkan pekerjaanya apatah lagi pendapatan yang diperolehi tidak berbaloi.

Syarat yang dikenakan oleh Fama juga agak ketat. Setiap kali hendak menjual menu baru masakan, beliau perlu mendapatkan permit penjualan. Walaupun syarat ini

memudahkan Fama tetapi di pihak peniaga, ia sangat menyukarkan. Jika peniaga tidak mematuhi syarat yang disediakan, urusan pembaharuan permit pada tahun akan datang lebih sukar.

Dulu saya ada pekerja suri rumah tangga buat sementara waktu. Masalahnya masa perniagaan yang panjang. Kalau pendapatan tak seberapa kita pun tak berani nak tawarkan kerja sangat. Habis masa sehari suntuk dekat sini, pendapatan tak seberapa, itu pun payah.

Kes 4: Responden D

Perniagaan responden D diusahakan sejak tahun 2006 di Pekanbaru, Riau. Beliau menjalankan aktiviti perniagaan yang berasaskan jahitan dan hiasan dalaman. Responden D mahir dalam jahitan seperti sulaman, jahitan langsir, hiasan dalaman, jahitan sarung bantal dan cadar, jahitan reben atas sarung kusyen, jahitan baju Melayu dan jahitan manik. Namun, lokasi perniagaannya yang tersorok menyukarkan pelanggan untuk mendapatkan perhidmatan jahitan yang ditawarkan. Beliau menjalankan perniagaan jahitan di kedai yang disewa selepas memiliki modal sendiri. Responden D dibantu oleh jirannya sebagai pekerja separuh masa. Bagi tempoh jangka masa panjang, beliau ingin menambah sebuah mesin jahit untuk mempelbagaikan jenis jahitannya seperti telekung dan aksesori wanita. Responden D mendapat pendidikan sehingga Sekolah Menengah Atas.

Latar Belakang Perniagaan

Responden D berkongsi perusahaan dengan suaminya di premis yang disewa. Bermula dengan minat, kini perniagaan responden D semakin dikenali oleh penduduk sekitar dan kenalannya. Beliau menggunakan mesin jahit keluarganya dan mula menjahit dengan menerima tempahan jiran dan rakan-rakan. Lama-kelamaan hasil jahitannya diterima dan

dikenali. Tempahan yang diterima semakin bertambah khususnya ketika musim perayaan menyebabkan beliau membuat keputusan mencari sebuah kedai yang selesa dan dapat menguruskan perniagaannya dengan lebih baik. Beliau menyewa sebuah kedai kecil dengan bayaran Rp1 juta sebulan (RM320). Di kedai ini, beliau menerima tempahan bermula pukul lapan pagi sehingga lima petang dan ditutup pada hari minggu. Pelanggan boleh datang sendiri atau membuat tempahan secara telefon.

Saya gembira kerana pada mulanya sekadar ingin mencuba, tapi sekarang bawa hasil lumayan.

Isu-Isu Perniagaan

Terdapat dua isu utama dalam perniagaan responden D. Pertama, kekurangan modal menghadkan produktiviti dan kepelbagaian dalam menghasilkan produk. Selain itu, responden D kekurangan kemudahan mesin seperti mesin sulaman dan rak pameran produk. Responden D telah memohon bantuan daripada PNPM Mandiri untuk menambah modal menaik taraf mesin jahitnya. Bantuan juga untuk mengubah suai kedainya supaya pelanggan berasa selesa. Kekangan modal telah dapat diatasi melalui bantuan berkenaan namun perniagaannya tidak dapat menjangkau pelanggan yang jauh daripada Pekanbaru kerana kurang pekerja untuk menjahit dan menghantar barang. Kekurangan pekerja menyukarkannya untuk mengembangkan perniagaan walaupun menerima tempahan sejauh Siak dan Dumai. Keadaan itu menyebabkan responden D tidak dapat menyediakan dokumentasi yang mencukupi bagi mendapatkan tender perniagaan besar bagi memaksimumkan keuntungan.

Kedua, banyak persaingan yang menyediakan perkhidmatan yang hampir sama. Persaingan sengit mampu menjadikan perniagaannya lebih sukar. Selain itu, terdapat kedai

jahit yang mengeluarkan jenama sendiri yang lebih berkualiti dan terkenal. Bagi pelanggan yang mementingkan mutu serta jenama adalah amat susah untuk mempercayai sesuatu jenama atau perkhidmatan lain yang ditawarkan. Perniagaan responden D memiliki kekuatan dari segi kesetiaan pelanggan yang kuat terhadap perkhidmatan yang disediakan. Daripada maklum balas, perkhidmatan yang disediakan sangat memuaskan hati yang mana teknik dan kepakaran menjahit digunakan secara maksimum bagi memastikan kualiti sesuatu produk yang telah dihasilkan. Dengan adanya kemahiran-kemahiran tersebut, ia mampu menambah nilai terhadap pemilik dan kelebihan daya saing terhadap perniagaan jahitan yang lain.

Kes 5: Responden E

Responden E merupakan generasi ketiga yang terlibat dalam perniagaan tepung beras di Pekanbaru. Berumur 35 tahun dan masih bujang. Premis perniagaannya terletak di belakang rumah dan menghadap jalan raya kerana di sepanjang jalan ini terdapat saluran air yang deras dan dijadikan sebagai penggerak kepada kincir air untuk membuat tepung. Beliau mendapat pendidikan setakat sekolah rendah dan memilih untuk meneruskan perniagaan keluarga. Kesihatannya masih lagi baik walaupun dari segi fizikal beliau kelihatan lebih matang berbanding usianya. Responden E seorang pendiam dan tidak banyak bercakap ketika temu bual. Pengkaji melihat beliau menggelengkan kepala jika tidak bersetuju atau hendak menyampaikan maksud tidak. Perlakuanannya ketika menjawab soalan umpama sepatuh bertanya dan sepatuh jawapan. Justeru pengkaji menggalakkannya bercakap dengan mempelbagaikan jenis soalan. Beliau tidak melanjutkan pelajaran kerana yakin rezekinya ada dalam perniagaan yang diusahakannya itu. Apabila pengkaji bertanya sebab-sebab tidak melanjutkan pelajaran, beliau menjawab, "*Sejatinya saya, hidup saya pasrah pada Allah*".

Latar Belakang Perniagaan

Perniagaan yang diusahakan oleh responden E lebih cenderung sebagai pembekal tepung beras untuk penduduk sekitar tempat tinggalnya. Bengkel yang menjadi pusat pemprosesan tepung beras responden E sangat tradisional dan ketinggalan dari segi teknologi. Beliau memulakan operasinya seawal pukul lapan pagi sehingga lewat petang, bergantung kepada bekalan beras yang diperolehi. Beliau mendapat pembiayaan daripada PNPM Mandiri untuk membeli perkakasan di samping menggunakan modal keluarga. Tepung beras responden E sering kali mendapat tempahan apabila terdapat majlis perkahwinan dan perayaan oleh penduduk kampung. Beliau tidak menyediakan produk daripada tepung beras sebaliknya hanya menghasilkan tepung beras mentah yang dibeli oleh pelanggan.

Biasanya dalam sehari dapat sekitar 150 ribu hingga 200 ribu, tergantung pada permintaannya.

Isu-Isu Perniagaan

Harga tepung beras adalah Rp4000 sekilogram atau RM1.10. Harga ini lebih besar berbanding yang dijual oleh responden E kerana perusahaannya lebih kepada memberi perkhidmatan kepada orang ramai. Beliau memasarkan tepung beras pada harga lebih rendah kerana tidak menanggung kos yang besar untuk menghasilkan sekilogram tepung beras. Sumber beras juga mudah dan murah kerana di sekitar kawasan Bukit Tinggi terdapat bekalan beras yang senang diperolehi. Kekangan responden E ialah penggunaan teknologi tradisional yang mengehadkan pengeluaran tepung beras, apatah lagi keupayaannya sangat terhad kerana kincir air bergantung kepada isipadu air yang mengalir melalui aliran longkang kecil di tepi bengkelnya. Beliau tidak menghadapi masalah

mendapatkan aliran air ini kerana penduduk setempat bersetuju beliau menggunakannya untuk tujuan mendapatkan pendapatan. Tambahan pula di sekitar kawasan berkenaan tidak ada yang menggunakan air tersebut selain daripada pengairan ke kawasan sawah yang ditetapkan pada masa-masa tertentu.

Oleh kerana perusahaan tepung beras responden E menggunakan teknologi manual dan tradisional, pengeluaran tepung beras juga terhad. Hal ini kerana permintaan yang tinggi dan mendadak pada musim perayaan tidak dapat dipenuhi kerana kekurangan bahan mentah, masa dan tenaga kerja. Responden E menghadapi masalah ini ketika hujung minggu, cuti umum dan majlis-majlis keraian. Beliau menggunakan kaedah pemasaran terus kepada pelanggan iaitu pelanggan sendiri yang harus datang ke bengkelnya untuk mendapatkan tepung beras. Mereka juga perlu membuat tempahan lebih awal jika hendak mendapatkan tepung beras dalam jumlah yang lebih besar.

Kes 6: Responden F

Responden F bekerja dalam sektor pelancongan sejak tahun 1992. Beliau belajar di sekolah Sekolah Menengah Atas atau setaraf dengan Sijil Pelajaran Malaysia. Berumur 42 tahun dan bertahan dalam industri ini kerana menjanjikan peluang yang lebih baik. Responden F sudah berkeluarga dan mendapat lima orang anak. Isterinya tidak bekerja tetapi berperanan sebagai pembantu kepada perniagaan pelancongan yang diusahakannya di Pekanbaru. Beliau merasai tanggungjawab sebagai ketua keluarga seperti yang diungkapkannya:

Pada dasarnya kalau kita bekerja sebagai pemandu pelancong, kita dapat bantu ekonomi keluarga. Jadi, saya salah seorang "owner" dalam "travel agency" yang punya satu tanggungjawab yang besar.

Latar Belakang Perniagaan

Responden F menubuhkan sebuah syarikat pelancongan yang bernama *BTT* pada tahun 2000 bersama seorang rakan kongsi. Beliau mempunyai tanggungjawab besar untuk meluaskan empayar perniagaannya kerana bidang pelancongan ini ia sangat “*fluctuate*”, bergantung pada keadaan dan kekuatan pemasaran. Pendapatan kasar syarikat responden F adalah Rp30 juta (RM9,600) yang dianggarkan secara tahunan kerana pendapatan dalam industri ini tidak dapat diaudit secara bulanan. Berdasarkan jumlah pendapatan yang diperolehi ketika ini, responden F dapat menampung kehidupan keluarganya di samping dapat mengumpulkan aset sendiri. Kini syarikatnya telah berupaya menyewa bangunan, membeli sebuah bas dan dua buah van secara ansuran. Kejayaan ini diperolehi dengan bantuan PNPM Mandiri selepas memulakan perusahaan tersebut di samping modal sendiri yang telah dikumpulkan.

Isu-Isu Perniagaan

Industri pelancongan berbentuk perkhidmatan, justeru syarikat *BTT* menghadapi persaingan yang sangat kompetitif. Teras perniagaan responden F mensasarkan kumpulan berpendapatan menengah dan ke atas dan tidak melibatkan diri dalam persaingan harga yang rendah dengan kos yang tinggi. Hal ini kerana perkhidmatan yang mementingkan keselesaan pelanggan menjadi keutamaan responden F sepertimana katanya:

Kita tidak akan berkompetitif di dalam harga yang di bawah tetapi kita akan berkompetitif dalam “market” yang menengah ke atas. Dalam bidang pelancongan ini servis yang utama.

Persaingan dengan banyak syarikat pelancongan menjadikan responden F sangat prihatin dengan kos. Syarikatnya tidak menawarkan kos yang rendah kerana bimbang tidak dapat memberikan perkhidmatan yang dijanjikan. Disebabkan kepercayaan yang sangat kuat terhadap kos dan kualiti perkhidmatan, responden F memberi fokus kepada golongan pelancong kelas menengah dan atas. Tambahan pula beliau percaya tumpuan kepada dua kelompok ini menjadikan pendapatannya meningkat. Pandangannya adalah seperti berikut:

Kalau kita bergerak dalam bidang pelancongan ini adalah... “zero capital. The most important adalah servis. So, how you create the link with the other travel agencies?” “Then” bagaimana kita memberikan servis yang baik. So, nanti “capital” akan datang sendiri. Boleh dikatakan dengan modal sendiri kita usahakan syarikat kita.